

Interview

BAS LEVERING

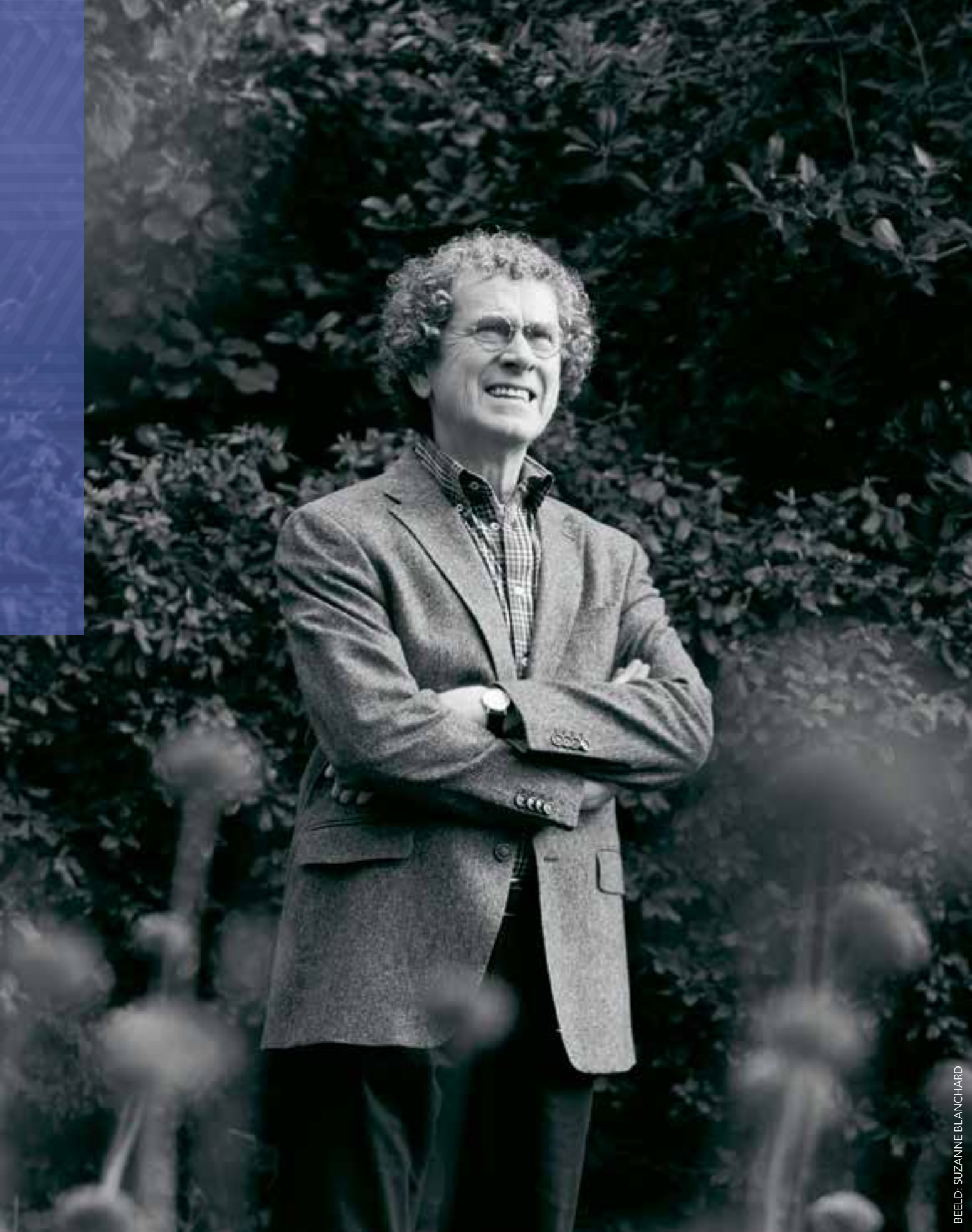
‘Ik ben **voor** het ouderschapsplan mits het goed wordt ondersteund’

Scheidingsonderzoeker dr. Ed Spruijt kreeg de halve wereld over zich heen toen het dagblad *Trouw* over enkele uitkomsten van het onderzoek ‘Scholieren & Gezinnen’ publiceerde. Aan Bas Levering legt hij uit hoe hij vooral het slachtoffer van krantenkoppen werd en wat er sinds de invoering van het ouderschapsplan is gebeurd.

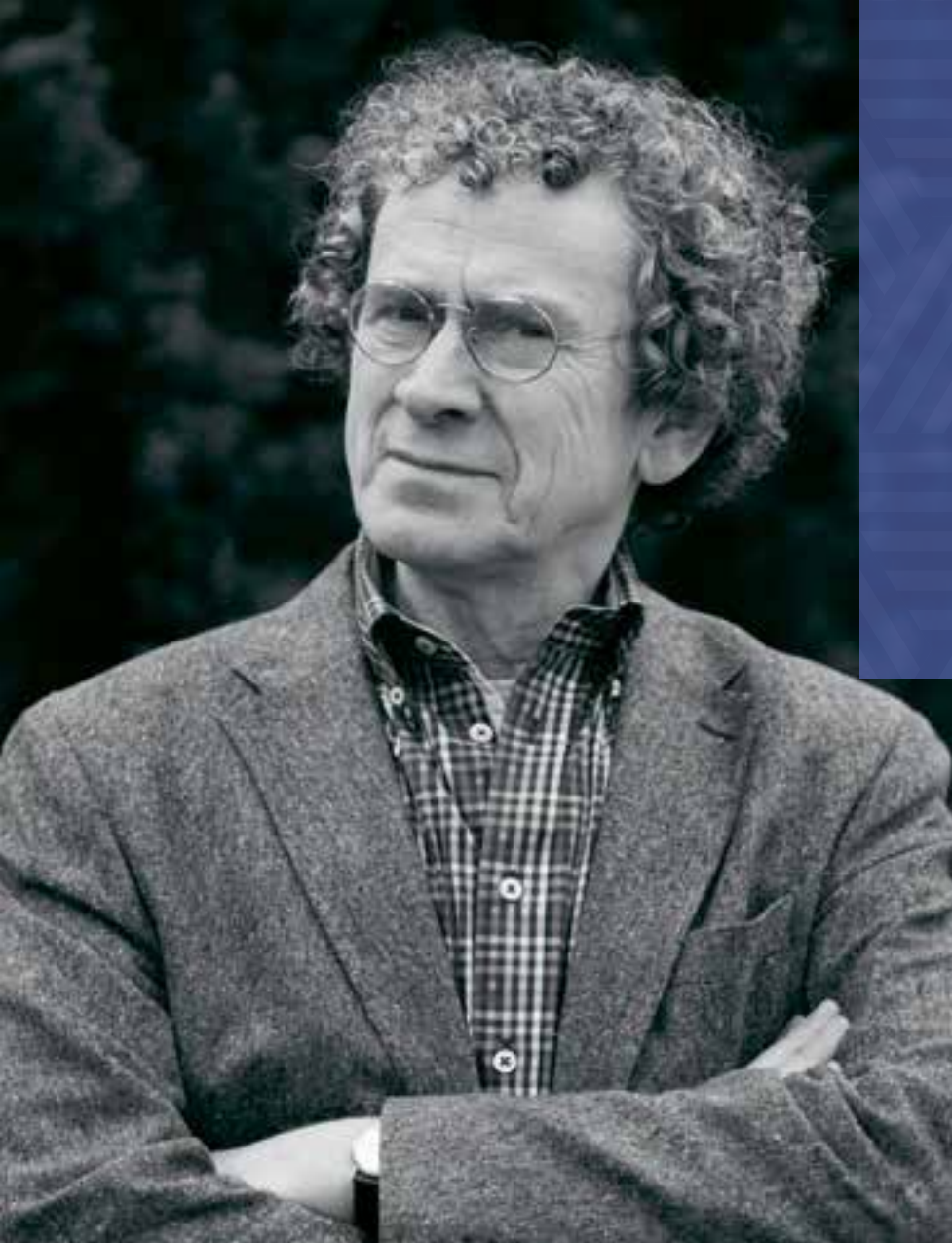
.....
door **Bas Levering**

Voorafgaand aan de invoering van het verplichte ouderschapsplan vijf jaar geleden was er al discussie over de vraag of de invoering ervan de ruzies rond de scheiding wel zou doen afnemen.

Er waren zorgen over het contact met de uitwonende ouder – de vader over het algemeen – en er waren ook zorgen over de problemen die kinderen ondervonden. Daarover is toen in het parlement heel veel discussie geweest. Ook waren er allerlei pressiegroepen actief. Velen voorzagen dat het maken van een ouderschapsplan tijdens een scheiding geen sinecure zou worden. Zou het niet meer in plaats van minder reden tot conflict geven? Die verwachting is eigenlijk wel een beetje uitgekomen. Het is te vroeg om definitieve uitspraken te doen over wat nu precies het effect van wat is want er zijn in de hele procedure meer wijzigingen doorgevoerd. Onderzoek en de ervaringen van mediators en advocaten leren echter dat het een groep mensen wél lukt om in het ouderschapsplan betere afspraken te maken en een andere groep juist niet. Die eerste groep komt ook steeds vaker tot co-ouderschap. Het gaat om ongeveer een kwart van de ouders die ieder

BEELD: SUZANNE BLANCHARD

ouderschap

zoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie) hebt gedaan zijn in de pers heel felle reacties verschenen. Als ik het over jou heb, spreek ik altijd over 'dé echtscheidingsexpert van Nederland'. Zelfs daar werd door sommigen nu badinerend over gedaan: 'Daar heb je hem weer.'

Dat ik zo nu en dan wat over me heen krijg, daar ben ik wel aan gewend. Er zijn altijd mensen die het niet eens zijn met de uitkomsten van onderzoek en mijn mening daarover niet delen. Ik kijk vooral naar wat het voor kinderen betekent. Natuurlijk zijn er ook ouders bij betrokken, maar die staan voor mij – kort gezegd – op de tweede plaats. Het gaat mij vooral om de kinderen, dus er zijn voortdurend groeperingen van vaders, en van moeders soms ook, die het niet met me eens zijn en die onderzoeksresultaten bedreigend vinden. Daar ben ik niet zo vreselijk van onder de indruk, hoewel ik hun betrokkenheid wel begrijp.

Wat die publicatie betreft, van Inge van der Valk en mij, is het toch wel belangrijk om te melden dat het geen eigen onderzoek van het WODC is. Sinds 2006 doen wij onderzoek onder de naam 'Scholieren & Gezinnen'. We ondervragen jaarlijks ten minste duizend kinderen en jongeren over hun ouderlijk gezin en hun welbevinden en problemen. In de onderzoeksrunde van

ongeveer de helft van de tijd voor de kinderen zorgt. Van die groep ouders is een groot deel hoogopgeleid. Maar de andere groep, de grootste groep van ongeveer 75 procent, lijkt dat vooralsnog niet te lukken. Die ouders hebben duidelijk meer ruzie en meer conflicten in vergelijking met ouders uit scheidingsgezinnen voor invoering van de wet van 2009 met de nadruk op gelijkwaardig ouderschap en de verplichting om zo'n ouderschapsplan te maken. En aangezien conflicten de grootste risicofactor vormen voor problemen bij kinderen na scheiding, is de uitwerking van de wet vooralsnog dus niet positief. Destijds kwam minister André Rouvoet met zijn nieuw elan en zijn nieuwe plannen voor de centra voor Jeugd en Gezin, waardoor het thema veel prominenter op de agenda kwam te staan. Er

werd met enthousiasme beleid gemaakt en dat is nu helaas weer totaal weggezaakt. Het ministerie is verdwenen, het is een staatssecretariaat geworden. De discussie gaat nu alleen maar over het geld en de verplaatsing van de verantwoordelijkheden van provincie naar gemeenten. Zorgen om de kinderen, zorgen dat het na een scheiding beter gaat met de kinderen, het is allemaal een beetje naar de achtergrond verdwenen. Terwijl voorlichting en preventieve maatregelen juist zo belangrijk zijn. De scheidende ouders die nu verplicht zijn om een ouderschapsplan te maken – zeker die grote groep – zul je daar een beetje bij moeten helpen.

Op het onderzoek dat je samen met Inge van der Valk voor het WODC (Wetenschappelijk Onder-

“Het is eenvoudiger om het plan in de wet op te nemen dan om het uit te voeren”

2013 hebben we meer dan tweeduizend jongeren ondervraagd en in dat kader kregen we het verzoek van het WODC om daar enkele vragen over het ouderschapsplan in op te nemen. Nu nemen we altijd wel iets op omdat we natuurlijk aandacht besteden aan omgangs- en contactregelingen; vanaf 2006 hebben we daarover kennis. Met het WODC hebben we in 2013 overleg gehad en hebben we duidelijk gemaakt dat het onderzoek natuurlijk niet alleen over het ouderschapsplan gaat, maar dat enkele vragen konden worden ingepast in het grotere project. Belangrijk is ook dat de wet van 2009 verschillende aspecten kent. Naast het ouderschapsplan werd ook het begrip ‘gelijkwaardig ouderschap’ ingevoerd. Die aspecten kun je niet los van elkaar zien en het effect apart onderzoeken. De interpretatie van de uitkomsten over de mogelijke effecten van het ouderschapsplan is dus altijd onder voorbehoud. Met de Kamer was bij de invoering van de wet afgesproken om na een aantal jaren te evalueren. Het WODC moest dus een rapport schrijven en in dat kader werd aan ons gevraagd om er in ons onderzoek aandacht aan te besteden. Daarover hebben we ook voortdurend overleg gehad.

In het eindrapport kwam klip en klaar te staan dat de drie hoofddoelstellingen van het ouderschapsplan niet waren gehaald. Vergelijking van jongeren uit scheidingsgezinnen voor en na invoering van het ouderschapsplan liet zien dat er in die laatste groep

niet meer contact tussen ouders en kinderen was, het aantal conflicten tussen de ouders niet minder was en de problemen van de kinderen niet minder waren. Jammer natuurlijk, maar het was niet anders. Mijn vermoeden is dat het WODC – men heeft het nooit expliciet uitgesproken – liever had gehad dat het ouderschapsplan beter had gewerkt. Dan had men het ministerie en de politiek gerust kunnen stellen, maar het is niet zo. Als er al veranderingen waren – en die zijn er wel – waren die er juist in omgekeerde richting. De critici van toen kregen dus gelijk: het is eenvoudiger om het ouderschapsplan in de wet op te nemen dan om het uit te voeren. Het WODC heeft onze conclusies – in mijn gevoel – wat afgezwakt opgenomen. Wel geldt de terechte beperking – ook beschreven in ons artikel – dat we strikt genomen geen oorzaak-gevolgrelaties kunnen leggen omdat we data gebruikt hebben die op één meetmoment verzameld zijn (2013). We beschikken over meer meetmomenten (vanaf 2006) en we gaan dat zeker grondiger onderzoeken.

Toen kwam het dagblad *Trouw* bij mij met het idee om een artikel over het ouderschapsplan te schrijven, waarin verschillende mensen aan het woord zouden komen. Ik ben toen, naast iemand van Jeugdzorg en een rechter, geïnterviewd en heb toen alleen de uitspraken voorgelegd gekregen die ik zelf had gedaan. Die heb ik goedgekeurd en natuurlijk had ik een paar dingen versimpeld en bijvoorbeeld de

toename van de ruzie tussen ouders van 2,3 naar 2,7 (volgens de rapportage van hun kinderen) vertaald in een toename van vijftien procent. Toen verscheen het artikel in *Trouw* en zoals je weet, maakt de krant zelf de koppen en ook die krijg je van tevoren niet te zien. Die koppen waren nogal strak. Een aankondiging op de voorpagina luidde: ‘Verplicht ouderschapsplan leidt tot meer vechtscheidingen.’ Dat heb ik natuurlijk nooit zo gezegd. De volgende dag werd collega Inge van der Valk, die als eerste auteur van ons onderzoeksartikel te boek staat, gebeld door het WODC en diverse media. Ik had verzuimd – dom van mij natuurlijk – om aan Inge door te geven dat ik geïnterviewd was. Zij wist bijvoorbeeld niet dat ik van 2,3 naar 2,7 vijftien procent had gemaakt. En ook niet dat ik ouders die in de meest hevige conflictgroep vallen omschrijf als ouders in vechtscheiding.

Dit schetst wel een mooi beeld van het vaarwater waarin je tegenwoordig terecht komt als onderzoeker van zo’n onderwerp. De emoties lopen vandaag de dag hoe dan ook hoger op en aan echtscheiding zitten ook nog eens tal van normatieve kanten. De *Volkskrant* bestond het zelfs om een moeder op de opiniepagina anoniem te laten reageren op een column van Aleid Truijens die vrij baan gegeven had aan haar morele verontwaardiging over de ruziënde ouders. Maar

Interview

BAS LEVERING

“Hoe meer je afwijkt van de oorspronkelijke situatie hoe meer risico's je neemt”

zeg nu eens, ben je nu voor of tegen het ouderschapsplan?

Ik ben voor het ouderschapsplan, mits het goed wordt ondersteund. Ik ben nog meer voor een project waaraan we nu met onze Vlaamse collega's werken om een soort drieluik te maken met een opvoedbelofte, een ouderschapsplan en een stiefouderschapsplan. Met een opvoedbelofte benadruk je dat het maken van een ouderschapsplan in zo'n scheidingsperiode veel te moeilijk is. Je moet het als het ware eerder doen – je moet het niet verplicht stellen want dat werkt niet; je zou moeten stimuleren dat er bijvoorbeeld op het consultatiebureau meer aandacht wordt besteed aan wederzijdse afspraken en aan de visie van de ouders op de manier waarop er met de kinderen wordt omgegaan. En wat ik erg belangrijk vind is een rampenplan. Het moet zo gewoon worden als de zwangerschapsgymnastiek en de gang naar het consultatiebureau. Als je een huis koopt is een brandverzekering verplicht, maar als je kinderen krijgt, hoef je geen vergelijkbare voorzieningen te treffen. In zo'n rampenplan kan bijvoorbeeld komen te staan wie er geraadpleegd zal worden als er iets misgaat. Dat zal geen echtscheidingen voorkomen, maar dan er is wel een uitgangspunt beschikbaar van waaruit je verder wilt gaan. Vanuit de centra voor Jeugd en Gezin zou veel meer voorlichting moeten worden gegeven. Wellicht gaat dat ook nog wel gebeuren, misschien heb ik te veel haast. Het is al vijftig jaar bekend dat roken slecht is en pas sinds tien jaar is

er een antirookbeleid. Dus misschien moeten we geduld hebben. Maar het zou natuurlijk veel beter zijn als er wel meer gebeurde, omdat er zoveel wordt gescheiden en zoveel uit elkaar wordt gegaan en zoveel kinderen daar last van hebben. Want vergeet niet, gemiddeld hebben scheidingskinderen twee maal zoveel problemen als kinderen uit niet-scheidingsgezinnen. Met zo'n rampenplan heb je gewoon een aanmerkelijk grotere kans dat het minder slecht afloopt voor de kinderen. Kortom, ik ben dus voor het ouderschapsplan als het beter wordt begeleid, maar zoals gezegd, in de wet van 2009 zitten we dus ook nog met dat merkwaardige begrip 'gelijkwaardig ouderschap'. Daar is veel discussie over geweest. Ik geloof dat sommigen een fifty-fiftyregeling wilden. Dat is in België ongeveer zo ingevoerd en daar hebben kinderen gemiddeld meer problemen dan bij ons. (We vergelijken onze uitkomsten met onderzoeksuitkomsten van collega's van Belgische universiteiten.) De Hoge Raad heeft gelukkig uitgesproken dat gelijkwaardig ouderschap niet een gelijke tijdsverdeling tussen de beide ouders inhoudt. Het begrip gelijkwaardigheid blijkt echter als een soort trigger te werken, voor mannen en ook wel voor vrouwen, om dat recht te halen in het ouderschapsplan. Je zou veel meer rekening moeten houden met de situatie voor de scheiding en dat is in Nederland toch over het algemeen het anderhalverdienersgezin. Om de continuïteit voor de kinderen te waarborgen zou die situatie voor de schei-

ding veel meer moeten worden meegewogen in de afspraken voor de periode na de scheiding.

Over het algemeen is dat zo, maar in individuele gevallen kan dat natuurlijk sterk afwijken.

Sterker nog, wat nog belangrijker voor de kinderen is dan de inhoud van de regeling, is dat ouders het samen eens zijn. Dan kan de regeling variëren van nul tot honderd, bij wijze van spreken. In Denemarken is er een ontwikkeling waarin de nadruk op het gezamenlijk gezag en gelijkwaardig ouderschap weer wordt teruggedrongen. Er wordt vooral benadrukt dat ouders het eens worden na de scheiding omdat dat veel heilzamer werkt voor kinderen. Dus daar zouden we naartoe moeten.

Maar het is helemaal niet ondenkbaar dat overeenstemming tussen de ouders niet in het voordeel is van het kind. Ouders kunnen overeenkomen zo ver bij elkaar vandaan te gaan wonen dat het voor het kind geen doen is.

Toch lijkt me dat nadeel kleiner dan gelijkwaardig ouderschap in de wet op te nemen. Dat lijkt ook in de ervaringen van Jeugdzorg alleen maar tot meer conflicten te leiden. Ruzie is voor kinderen de meest negatieve factor. Maar ook veranderingen kunnen gemakkelijk nadelig uitwerken, dus hoe meer je afwijkt van de oorspronkelijke situatie, hoe meer risico's je neemt. Bij de toename van co-ouderschap, zie je dat ouders meer nog dan in andere

atie,

situaties on speaking terms kunnen blijven. En dat is een prachtige garantie om de schade voor kinderen na de scheiding te beperken.

Hoe kijk jij in zijn algemeenheid tegen de grotere participatie van vaders in de opvoeding aan?

Er is veel veranderd. De verdeling van taken tussen moeders en vaders na de scheiding ziet er uit als twee heuvels, één kleine en één grote. De kleine (een kwart) vormen de ouders die er in slagen zonder al te veel ruzie een ouderschapsplan op te stellen en dan vaak tot co-ouderschap besluiten. Dit kwart is ook ongetwijfeld geprest door de verandering in de wet. Die vaders werkten aanvankelijk wellicht ook al minder en deden al meer in de opvoeding voor de scheiding. De grote heuvel wordt gevormd door de mensen die worstelen met het gelijkwaardig ouderschap en het verplichte ouderschapsplan in de wet van 2009.

Jij bent natuurlijk van een andere generatie, maar hoe is het jou zelf vergaan?

Werkend aan een universiteit had ik het geluk in hoge mate m'n eigen werktijden te kunnen indelen. Toen ik gescheiden ben – dat is gelukkig alweer ruim dertig jaar geleden – was er nog geen gezamenlijk ouderlijk gezag in de wet. Er was ook nog geen ouderschapsplan en ook nog geen gelijkwaardig ouderschap. Het was gebruikelijk dat beide ouders hun eigen advocaat hadden. Dat was kortom een heel andere tijd. Om-

dat ik meer ruimte had voor een eigen tijdsindeling, heb ik er toen voor gepleit dat de kinderen bij mij zouden blijven wonen. Dat is toen allemaal ook goed gelukt, en ik heb toen wel besloten om niet naar het buitenland te gaan. Ik ben tien jaar lang niet over de grens gegaan voor congresbezoek. Ik heb mijn carrière dus wel aangepast. Dat was een bewuste keuze. Maar omdat ik opvoeding kon combineren met mijn werk ging dat toen wel. Uiteindelijk ben ik met mijn ex-vrouw tot overeenstemming gekomen. We hebben dan ook geen vechtscheiding gehad, hoewel er zoals bij elke scheiding wel meningsverschillen waren. Dat privilege om je werktijd zelf te kunnen indelen is natuurlijk niet voor iedereen weggelegd. En dat geldt ook voor een inkomen dat wat meer mogelijk maakt. Als je je kunt

permitteren om zo nu en dan hulptroepen in te huren is het natuurlijk een stuk gemakkelijker. Het mooie, maar misschien tegelijkertijd het lelijke, is dat een gescheiden man die voor zijn kinderen zorgt vanuit zijn omgeving allerlei support krijgt. Je wordt er zelfs om geprezen. In het geval van een gescheiden moeder wordt dat volkomen normaal gevonden. ★

ED SPRUIJT is al meer dan vijftientig jaar scheidingsonderzoeker, publiceert regelmatig over scheidingskinderen, geeft lezingen en doet mee aan de organisatie van congressen, zoals het congres 'Stop de vechtscheiding' op vrijdag 13 juni 2014 in de Jaarbeurs te Utrecht (www.bsl.nl/vechtscheiding).

